

HR-1994-8-A - Rt-1994-50

INSTANS:	Høyesterett - Kjennelse.
DATO:	1994-01-19
DOKNR/PUBLISERT:	HR-1994-8-A - Rt-1994-50
STIKKORD:	Ærekrenkelse. Mortifikasjon. Saksbehandling. Lovanvendelse.
SAMMENDRAG:	En ærekrenkende beskyldning (straffeloven § 247) kan mortifiseres selv om den er en gjengivelse av en politianmeldelse. Det kan likevel ikke legges til grunn som et alminnelig prinsipp at det overhodet ikke kan foreligge et referatprivilegium, når det gjelder anmeldelser. - Det ble forgjeves anført at ærekrenkelsen ikke kunne anses som rettsstridig fordi oppslaget var av politisk karakter og ikke rettet mot vedkommende person. - Uttalt at tidspress ikke kan berettige et oppslag bygget på klart mangelfullt grunnlag, hva enten hastverket er politisk motivert eller skyldes ønsket om å komme før konkurrentene med et oppslag. - Byretten var i dette tilfelle ikke forpliktet til på eget initiativ å reise spørsmålet om mortifikasjonskravet skulle avvises fordi påstanden om straff ikke ble tatt til følge, jfr straffeloven § 253 nr. 2, 3 og 4.
SAKSGANG:	Høyesterett HR-1994-8-A, privat straffesak snr 221/1992.
PARTER:	1) Per Brunvand 2) Hans Kristian Amundsen 3) Arbeiderbladet A/S (Advokat Jens Chr Hauge jr - til prøve) mot Henning Holstad (Advokat Per Danielsen).
FORFATTER:	Hellesylt, Eldring, Backer, Aasland, Christiansen. Side 51

Dommer Hellesylt: Lørdag 17 mars 1990 hadde Arbeiderbladet som hovedoppslag på første side over fem spalter følgende overskrift:

"NOK EN FRP-TOPP ANMELDT."

Under overskriften var tatt inn bilde av nestformannen i Oslo Fremskrittsparti Henning Holstad og partifellen, varaordfører Peter N Myhre. I billedteksten under bildet av Holstad, stod følgende:

"Nestformannen i Oslo Fremskrittsparti, Henning Holstad (t.v.), er under etterforskning av politiet. Han er anmeldt av Romerike politikammer for brudd på skattelovgivningen. Henning Holstad driver firmaet Elektrum A/S sammen med KrFpolitikeren Robert Wright. De to er svogere. Begge er med i de pågående byrådsforhandlingene i Oslo."

På side 6 under vignetten "Politikk" stod over fem spalter denne overskrift:

"FRP-POLITIKER ETTERFORSKES".

I ingressen stod følgende:

"Nestformann i Oslo Fremskrittsparti, Henning Holstad, er under etterforskning av politiet etter en anmeldelse fra Romerike politikammer. Selv hevder Holstad overfor Arbeiderbladet at anmeldelsen for brudd på skattelovgivningen er helt ukjent for ham."

I teksten under heter det bl.a.:

"Det vi vet er at Holstad er anmeldt for brudd på skattelovgivningen, og at Romerike politikammer har signert anmeldelsen den 21. juli i fjor."

Over oppslaget var et bilde med følgende tekst:

"FORHANDLERE: Blide karer etter at forhandlingene om Oslokoalisjon var avsluttet i Heftye-villaen i går kveld: (fra v.) Henning Holstad (Frp), Michael Tetzchner (H), Sveinung Lunde (H) og Peter N. Myhre (Frp). De to Frp'erne er i hardt vær. Myhre er tatt for ølsmugling, og Holstad er politi-anmeldt for brudd på skattelovgivningen - selv om han ikke kjenner noe til det selv."

To dager senere, mandag den 19 mars, ble anmeldelsen henlagt. Arbeiderbladet bragte melding om dette den påfølgende dag inne i avisen under en overskrift over to spalter "Anmeldelse henlagt", med et bilde av Holstad under, og med en redegjørelse for en samtale mellom journalist Hans Kristian Amundsen og politiinspektør Tronier ved Romerike politikammer. I teksten uttales bl.a.:

Side 52

"Til Arbeiderbladet sier Tronier at det etter hans mening ikke er noe straffbart i forholdet, uansett om anmelderen skulle ha rett i at Holstad har brutt en avtale dem i mellom.

Det er altså ikke riktig at Holstad var anmeldt for brudd på regnskapslovgivningen, slik Arbeiderbladet fikk opplyst i forrige uke.

Henning Holstad deltar i forhandlingene om et nytt flertallsbyråd mellom KrF, Høyre og Fremskrittspartiet."

Henning Holstad reiste etter dette privat straffesak mot daværende ansvarlig redaktør i Arbeiderbladet Per Brunvand, journalist Hans Kristian Amundsen og Arbeiderbladet A/S med påstand om straff for redaktør og journalist, og med krav om mortifikasjon og oppreisning. Det var to uttalelser som ble forlangt mortifisert:

"Han er anmeldt av Romerike politikammer for brudd på skattelovgivningen"

og

"Det vi vet er at Holstad er anmeldt for brudd på skattelovgivningen og at Romerike politikammer har signert anmeldelsen den 21. juli i fjor."

Oslo byrett avsa 16 juni 1992 dom med denne domsslutning:

1. I medhold av straffeloven § 253 nr. 1 kjennes følgende utsagn i Arbeiderbladet den 17. mars 1990 døde og maktesløse:
  - a. "Han er anmeldt av Romerike politikammer for brudd på skattelovgivningen"
  - b. "Det vi vet er at Holstad er anmeldt for brudd på skattelovgivningen, og at Romerike politikammer har signert anmeldelsen den 21. juli i fjor", begge for så vidt de gjelder beskyldningen om at Henning Holstad har begått brudd på skattelovgivningen.
2. Journalist Hans Kr. Amundsen og redaktør Per Brunvand frifinnes for straff etter straffeloven § 246 og § 247.
- 3.a Redaktør Per Brunvand frifinnes for straff etter straffeloven § 431.
- 3.b Redaktør Per Brunvand dømmes i medhold av Skadeserstatningsloven § 3-6 til å betale oppreisning for ikkeøkonomisk skade til Henning Holstad med kr 20000,- - tjuetusen.
4. Journalist Hans Kr. Amundsen dømmes i medhold av Skadeserstatningsloven § 3-6 til å betale oppreisning for ikke-økonomisk skade til Henning Holstad med kr 20000,- - tjuetusen.
5. Arbeiderbladet A/S dømmes i medhold av Skadeserstatningsloven § 3-6 til å betale oppreisning for ikkeøkonomisk skade til Henning Holstad med kr 200000,- - tohundretusen.
6. Arbeiderbladet A/S idømmes solidaransvar for de beløp redaktør Per Brunvand og journalist Hans Kr. Amundsen er dømt til å betale i h.t. domsslutningen pkt. 3 og 4.
7. Hans Kr. Amundsen, Per Brunvand og Arbeiderbladet A/S dømmes in solidum til å betale kr 72340,- -syttitotusentrehundreogførti - i saksomkostninger til Henning Holstad."

Side 53

Jeg bemerker at to av punktene i domskonklusjonen er gitt samme nummer.

Dommen er avsagt under dissens idet rettens formann mente at utsagnene - selv om de var ærekrenkende - ikke var rettsstridige. Det nærmere saksforhold framgår av byrettens dom.

Per Brunvand, Hans Kristian Amundsen og Arbeiderbladet A/S har anket dommen bortsett fra den frifinnende del. Anken gjelder lovanvendelsen og saksbehandlingen - mangelfulle domsgrunner. De poster som gjelder oppreisning er påanket til lagmannsretten, jf straffeprosessloven § 435. Henning Holstad har ikke motanket for så vidt gjelder frifinnelsen for straff. For Høyesterett er det således bare spørsmålet om mortifikasjon, domsslutningens post 1, som står til prøvelse.

For Høyesterett har de ankende parter som en ny anførsel gjort gjeldende at byretten ex officio skulle ha avvist kravet om mortifikasjon etter bestemmelsen i straffeloven § 253 nr 2, om tilbaketrekning av beskyldning. De ankende parters anførsler kommer jeg ellers tilbake til under min drøftelse av de spørsmål saken reiser.

De ankende parter har nedlagt slik påstand:

"Prinsipalt:

Arbeiderbladet A/S v/ styrets formann, Per Brunvand og Hans Kr. Amundsen, frifinnes.

Subsidiært:

Oslo byretts dom 16. juni 1992 oppheves.

I begge tilfelle:

Arbeiderbladet A/S, Per Brunvand og Hans Kr. Amundsen, tilkjennes saksomkostninger for byretten og Høyesterett."

Ankemotparten, Henning Holstad, hevder at byrettens dom er riktig i sitt resultat og slutter seg stort sett til dens begrunnelse. Noen feil som kan lede til opphevelse av dommen foreligger etter ankemotpartens oppfatning ikke. Ut fra det standpunkt jeg er kommet til, anser jeg det for unødvendig å gi nærmere referat av ankemotpartens anførsler når det gjelder de enkelte punkter i anken.

Henning Holstad har nedlagt denne påstand:

"1. Anken forkastes.

2. Henning Holstad tilkjennes saksomkostninger for Høyesterett."

Jeg er kommet til at anken ikke kan føre fram.

Jeg finner det naturlig først å behandle det avvisningsspørsmål som er reist for Høyesterett. De ankende parter anfører at oppsettet om at anmeldelsen er henlagt må anses som et tilbakekall av de ærekrenkende utsagn som oppsettet om anmeldelsen i tilfelle innebar. Når byretten - flertallet - fant at det forelå en rettsstridig ærekrenkelse, men ikke tok straffekravet til følge, skulle retten av eget tiltak ha avvist kravet om mortifikasjon.

Om dette spørsmål skal jeg bemerke:

Under forhandlingene for byretten satte saksøkeren som nevnt fram påstand om både straff og mortifikasjon. Når straff idømmes skal ikke mortifikasjonskravet avvises selv om det skulle foreligge et tilbakekall

Side 54

som ellers ville fylle vilkårene etter straffeloven § 253 nr 2. Dette følger av nr 4 i samme paragraf. Byretten fant ikke grunnlag for å idømme straff. Dermed var bestemmelsen i nr 4 ikke til hinder for å avvise kravet om mortifikasjon etter § 253 nr 2. Det var imidlertid ikke fra de saksøkte nedlagt påstand om slik avvisning for det tilfelle at straff ikke ble idømt. Hvorvidt oppslaget om at anmeldelsen var henlagt kunne anses som et tilbakekall, er et spørsmål som ikke synes å ha vært reist under hovedforhandlingen for byretten.

Når det gjelder spørsmålet om det foreligger en saksbehandlingsfeil av byretten ved at den ikke - av eget tiltak - likevel vurderte avvisning, skal jeg bemerke at etter enkelte av bestemmelsene i straffeloven § 253, synes det klart at domstolen av eget tiltak skal avvise mortifikasjonskrav. Ut fra

de særlige offentlige hensyn som ligger bak bestemmelsene, må dette således gjelde etter nr 3 bokstav a og bokstav c. Også ordlyden i nr 2 kan isolert sett trekke i retning av at domstolen av eget tiltak må avvise krav på mortifikasjon, jf at krav om mortifikasjon "skal avvises". Men ordlyden er ikke entydig, og kan forenes med en forutsetning om at det må være nedlagt påstand om avvisning.

Jeg er blitt stående ved at det i den situasjon som forelå, ikke var en feil at domstolen ikke tok opp til vurdering spørsmålet om mortifikasjon skulle ha vært nektet etter § 253 nr 2. Spørsmålet om oppsettet om henleggelse kunne oppfattes som et tilbakekall fra avisens side, var som nevnt ikke reist under hovedforhandlingen. Videre forelå det en situasjon hvor saken var gjennomprosedert, og for så vidt moden for at mortifikasjonsdom kunne avsies. Prosessøkonomiske hensyn tilsa således ikke avvisning, snarere tvert i mot. Ville retten ta opp avvisningsspørsmålet når den etter rådslagningen var kommet fram til at straff ikke kunne idømmes, måtte den ha reassummert saken med prosedyre om hvorvidt det forelå et tilfredsstillende tilbakekall.

På denne bakgrunn finner jeg at det ikke var noen feil at retten ikke av eget tiltak reiste spørsmål om avvisning av mortifikasjonskravet. Det blir da ikke nødvendig for meg å gå inn på spørsmålet om det foreligger et tilbakekall slik at en mulig feil kunne hatt betydning.

De ankende parter har videre anført at byrettens dom lider av mangelfulle domsgrunner. Jeg kan imidlertid ikke se at domsgrunnene har mangler som hindrer prøvelse av anken.

Når det gjelder lovanvendelsen anfører de ankende parter prinsipielt at de uttalelser som påstås mortifisert ikke rammes av gjerningsinnholdet i straffeloven § 246 og § 247. De inneholder ikke noen ærekrenkende beskyldning mot Holstad. Det er tale om gjengivelse av opplysninger fra politiet om at Holstad var anmeldt. Arbeiderbladet har ikke tatt stilling til skyldspørsmålet, og folk flest er klar over at en anmeldelse ikke er det samme som skyldkonstatering. Det er et referat av en mistanke som er gitt, og det skjedde i en opphetet politisk situasjon for å påvirke byrådsforhandlingene og sette Kristelig Folkeparti i en klemme. Tre dager senere refererte avisen at anmeldelsen var henlagt.

Jeg finner - i likhet med byretten - at de uttalelser saken gjelder rammes av gjerningsinnholdet i straffeloven § 246 og § 247. Uttalelsene lest i sammenheng med avisens oppslag for øvrig etterlater liten tvil om at Holstad beskyldes for overtredelse av skattelovgivningen. Sammenstillingen med Myhres eget lovbrudd er egnet til å forsterke dette inntrykket.

Side 55

Det samme gjelder den dominerende plass oppslaget har fått. Uttalelsene var klart egnet til å skade Holstads gode navn og rykte. At avisens oppslag bygger på opplysninger fra politiet, fratår ikke opplysningene karakteren av en ærekrenkelse fra avisens side. Det er avisens gjengivelse av opplysningene, som sprer ærekrenkelsen. Det foreligger således en ærekrenkelse som kan være gjenstand for mortifikasjon med mindre det må legges til grunn at ærekrenkelsen ikke er rettsstridig. Arbeiderbladet har ikke søkt å føre sannhetsbevis for påstanden.

Subsidiært har de ankende parter anført at det foreligger forhold som gjør at ærekrenkelsen ikke kan anses for å være rettsstridig. Det er særlig anført at oppslaget var av politisk karakter og ikke rettet mot personen Holstad. Det var hans parti og byrådsforhandlingene man ville ramme i en situasjon hvor det var en opphetet debatt etter avsløringer og mistanke om utbredt korrupsjon, hvor ikke bare tjenestemenn men også politikere var innblandet. Det var viktig å sette søkelyset på dette forhold, og det forelå en privilegert ytringsfrihetssituasjon. I den politiske debatt er det en særlig vid ytringsfrihet. Det vises bl a til Grunnloven § 100 og Den europeiske menneskerettighetskonvensjon Art. 10, og Høyesteretts dom inntatt i Rt-1990-257 flg.

Holstad er politiker, han har selv brukt massemedia for å skape blest om seg og sin virksomhet, og må finne seg i omtale som kan være hard. Avisen søkte å verifisere opplysningene så godt som mulig innen den tid som stod til rådighet, og den forela opplysningene for Holstad før oppslaget i avisen.

Jeg finner at anførselene ikke kan føre fram, og er således kommet til samme resultat som byrettens flertall, men finner grunn til å bemerke at jeg tar avstand fra en bemerkning i annet avsnitt i flertallets begrunnelse, nederst på side 20 i dommen.

Det er nok så at oppslaget hadde en politisk bakgrunn, og jeg antar at hensikten som anført var å torpedere et politisk samarbeid mellom Høyre, Kristelig Folkeparti og Fremskrittspartiet. Men det er

ikke tilstrekkelig til å gjøre ytringene privilegerte. Også for politiske formål gjelder det grenser for hvilke ytringsformer man kan bruke for å oppnå sin hensikt. I avgjørelsen i Rt-1990-257 understreker førstvoterende (s 264) at man må "være på vakt overfor utilbørlige angrep på hederlighet, lovlighet og personlig vandel". Jeg viser videre til Høyesteretts kjennelse i Rt-1993-537 (s 543), hvor det uttales at i samfunnsdebatten må grensen mellom utsagn som kan passere og de utsagn det er grunnlag for å mortifisere "normalt trekkes ved uttalelser som går på den annens personlige hederlighet eller motiver".

Også etter Den europeiske menneskerettighetskonvensjon Art 10, må ytringsfriheten tåle begrensninger av hensyn til andres omdømme. Jeg nøyer meg her med å vise til den omtale av konvensjonen og av Menneskerettighetsdomstolens avgjørelser som er inntatt i kjennelsen Rt-1993-537 på s. 544 .

Oppslaget om Holstad er ikke rettet mot den politikk han har stått for eller mot hans atferd i politisk sammenheng, men går på Holstads personlige hederlighet - hans forretningsmoral.

Jeg finner grunn til å tilføye - selv om det ikke er nødvendig for mitt standpunkt - at oppslaget var bygget på et meget mangelfullt grunnlag. I avisen var man ikke kjent med anmeldelsens materielle innhold før man

Side 56

gikk ut med oppslaget. Holstad hadde heller ikke fått mulighet for en reell imøtegåelse. Anmeldelsen var ukjent for ham. Han visste ikke hvilke konkrete forhold det var tale om. Tidspress kan ikke berettige et oppslag bygget på klart mangelfullt grunnlag, hva enten hastverket er politisk motivert eller skyldes ønsket om å komme før konkurrentene med et oppslag.

De ankende parter har videre, som et ledd i rettsstridsvurderingen, anført at det må være adgang til å referere inngitte anmeldelser selv om disse skulle være ærekrenkende. Hvis man har gitt et riktig referat av anmeldelsen, er - anføres det - en slik gjengivelse rettmessig og kan ikke mortifiseres.

Jeg kan ikke se at det er grunnlag for et slikt generelt referatprivilegium når det gjelder anmeldelser. Det er nok så at når det er utferdiget siktelse eller tiltale av kompetent myndighet, kan avisene rettmessig referere disse, hvis dette gjøres på en dekkende måte, og ikke slik at det kan synes å framgå at siktede eller tiltalte er skyldig, jeg viser for så vidt til avgjørelsen i Rt-1979-807 . Siktelse eller tiltale forutsetter at det foreligger en vurdering av forholdet fra en ansvarlig myndighet, som mener å ha grunnlag for forfølgning.

Anmeldelser står i en ganske annen stilling. Det inngis mange anmeldelser som viser seg ikke å ha saklig grunnlag. Hensynet til personvernet tilsier at det ikke kan være noen alminnelig regel at referat av anmeldelser er privilegerte. Det er da også lagt til grunn i avgjørelsen i Rt-1992-854 flg. På 861 uttaler førstvoterende:

"Det referatprivilegiet ankemotpartene påberoper seg, er utviklet i rettspraksis. Privilegiet omfatter referat fra rettsforhandlinger, jf. Rt-1976-1055 , og gjengivelse av tiltalebeslutning og siktelse - herunder beslutninger som innebærer siktelse - jf. Rt-1979-807 . Det omfatter ikke en alminnelig rett til fritt å referere anmeldelser og vitneforklaringer til politiet. Av dommen i Rt-1990-636 fremgår det videre at privilegiet etter en interesseavveining kan omfatte en balansert omtale av sivile rettssaker forut for hovedforhandling."

Jeg tilføyer imidlertid at det ikke kan legges til grunn som et alminnelig prinsipp at det overhodet ikke kan foreligge et referatprivilegium når det gjelder anmeldelser. Det kan være tilfelle hvor en anmeldelse i en sak av stor allmenn interesse må anses som så seriøs at det ville virke unaturlig om det ikke skulle være adgang til å referere denne. Man kan for eksempel tenke seg anmeldelse fra et offentlig organ, som har til oppgave å håndheve regler av stor betydning for samfunnet, for eksempel en anmeldelse i en alvorlig forurensningssak. Dersom det gis et balansert referat av en slik anmeldelse, antar jeg at referatet vil være rettmessig. Tilsvarende må gjelde for anmeldelser mot en politiker for politiske uttalelser, for eksempel på det grunnlag at de anses for å være av rasediskriminerende art. Men noe grunnlag for et referatprivilegium når det gjelder en anmeldelse av den karakter det i saken her er tale om, kan jeg ikke se det er. At tilsvarende anmeldelser i atskillig utstrekning har vært referert i massemedia uten rettslig reaksjon, kan ikke være avgjørende.

Anken har ikke ført fram. Saksomkostningsspørsmålet skal avgjøres etter tvistemålslovens regler, jf straffeprosessloven § 440.

Side 57

Hovedregelen i tvistemålsloven § 180 første ledd må etter min mening anvendes. De ankende parter må således ilegges saksomkostninger for Høyesterett. Saksomkostningene settes til kr 103700, av dette er kr 18200 for utlegg.

Jeg stemmer for denne kjennelse:

1. Anken forkastes.
2. I saksomkostninger for Høyesterett betaler Per Brunvand, Hans Kristian Amundsen og Arbeiderbladet A/S - en for alle og alle for en - til Henning Holstad 103700 - etthundreogtretusensjuhundre - kroner innen 2 - to - uker fra forkynnelsen av denne kjennelse.